

In hoeverre was er sprake geweest van normoverschrijdend gedrag van deze sportbestuurder, die gemeend had de gemeenschap te dienen? De Nederlandse samenleving is nog steeds niet uitgepraat over deze vraag. Er volgde een langdurig debat over bewijzen voor laakbare collaboratie, ook in het geval van Lotsy. Inderdaad, daarbij wilde nog wel eens een straatnaambordje sneuvelen, zoals in 1997 dat van de Karel Lotsyalaan in Amsterdam-Buitenveldert.

PETER ROMIJN,
NIOD INSTITUUT VOOR OORLOGS-,
HOLOCAUST- EN GENOCIDESTUDIES

Wielenga, Friso, **Nederland in de twintigste eeuw** (Amsterdam: Boom, 2009, 368 blz., ISBN 978 90 8506 714 6). Eerder verschenen als: Wielenga, F., **Die Niederlande. Politik und politische Kultur im 20. Jahrhundert** (Munster, New York, München, Berlijn: Waxmann, 2008, 399 blz., ISBN 978 3 8309 1844 8).

De eerste zin van het boek zet meteen het thema: ‘De politieke geschiedenis van Nederland in de twintigste eeuw kent, in tegenstelling tot die van vele andere landen, geen diepe cesuren, plotse linge breuken of politiek radicalisme met massale aanhang.’ Wielenga, directeur van het Zentrum für Niederlande-Studien in Munster, heeft met dit overzicht van de Nederlandse geschiedenis in de twintigste eeuw, vooral de nadruk willen leggen op die merkwaardige verhouding tussen enerzijds een aanhoudende modernisering (vooral op sociaal-economisch gebied), anderzijds op de geleidelijkheid van de politieke ontwikkelingen. Deze spanning is opgevangen door de verzuiling, zo succesvol onder bedwang gehouden door de pacificatie, eensgezinde wederopbouw, een sleutelpositie van het grote confessionele midden en het ‘poldermodel’. Er waren hier en daar wat problemen, maar na korte of langere tijd werden die opgelost, dankzij een oude traditie – *pace Daalder* – die in de

twintigste eeuw vooral werd voortgezet als pragmatisme en een zoeken naar consensus. Dit verhaal is aanvankelijk geschreven voor een Duits publiek; de Nederlandse editie is daarvan een enigszins bewerkte vertaling. En voor een Duits publiek zou het interessant moeten kunnen zijn, vertrouwd als men daar is met een geschiedenis die nogal wat breuken en radicalisme te zien heeft gegeven. Het verhaal heeft onmiskenbaar grote kwaliteiten, het is rustig, helder gepresenteerd, voortdurend verstandig en gebaseerd op recente literatuur. Wie een betrouwbaar overzicht wil hebben kan bij Wielenga terecht – het zou bijvoorbeeld *Recent Verleden* van Woltjer uit 1992 kunnen vervangen.

En toch begint men zich al lezend af te vragen of al die verstandige rustigheid het Nederlandse polderlandschap niet nóg vlakker maakt dan het al is. In zijn inleidende hoofdstuk bijvoorbeeld gaat Wielenga in op Abraham Kuypers, dat moet ook wel omdat anders de verzuiling geen basis krijgt. Maar Kuypers had wat meer kleur kunnen krijgen. Dat hij indertijd niet alleen op handen werd gedragen, maar ook vervloekt werd door een aantal van zijn protestantse geloofsgenoten (die hem met ‘een Napoleon’ vergeleken) blijft wat in het midden. Het gegeven dat een liberaal als De Beaufort hem in zijn dagboek neer heeft gezet als een Machiavellistische operazanger, krijgt geen vermelding. Dit is wel erg *sine ira et studio*. Iets vergelijkbaars doet zich voor bij Colijn. Wielenga geeft nogal wat aandacht aan de vraag in welke mate Colijn nu een democraat was en het antwoord ligt voor de hand: hij was geen volbloed democraat. Maar wat voor type politicus moet men hebben in dat soort barre dagen? Marchant, Aalberse, Albeda? Of De Geersoms? Dat het land stabiel bleef was toch sterk verbonden aan het optreden van Colijn en vervolgens zou geanalyseerd kunnen worden wat de kosten waren van een dergelijk leiderschap. Zo mis ik ook wat probleemgevoeligheid bij de analyse van een man als Den Uyl. Natuurlijk, een man die na verloop van tijd over veel aanhang en afhankelijkheid wist te beschikken (zij het vooral door de rest van ‘links’ naar de PvdA te trekken), maar wat was

de keerzijde van dat optreden? Zouden we erg zijn opgeschoten met de vier hervormingsvoorstellen, heeft de polarisatiestrategie niet alleen de totstandkoming van het CDA bevorderd, maar ook de winst van de ontzuiling niet vooral aan de VVD laten toevallen? Was het financieringstekort een kwestie die min of meer vanzelf ontstond, was het de erfenis van Veldkamp en Klompé, het resultaat van de netto-netto koppeling of van de joyeuze regeerstijl van Van Agt-Wiegel? Het boek glipt een beetje langs dit soort kwesties heen, het mist als het ware de harde kant van de politiek. Nog zo'n voorbeeld van die al te grote neiging om de zaken wat vriendelijker voor te stellen dan ze waren. Zo wordt heel evenwichtig geschreven dat de kraakbeweging natuurlijk onaanvaardbare dingen deed, maar dat ook niet vergeten mag worden dat daarmee toch ook leegstand en speculatie aan banden werden gelegd. En, zo staat er dan, er werd ook 'veelvuldig constructief overleg' gepleegd tussen krakers en bestuurders. Wat hier had kunnen staan was dat de krakers werden afgekocht en dat de kraakbeweging pas in moeilijkheden kwam toen onderlinge vetes te hardhandig werden uitgevochten.

Het boek eindigt eigenlijk met een raadsel: Fortuyn. Enerzijds vermeldt Wielenga dat in december 2001 nog 70% van de kiezers vertrouwen had in het zittende kabinet-Kok, anderzijds was er echter ook volgens hem een groeiende aversie tegen migranten en gedoogbeleid. Dat had niemand door, behalve Fortuyn, zodat hij in maart 2002 in Rotterdam 35% van de stemmen kreeg. Maar wat is er dan in die drie maanden gebeurd? Schoot het pragmatisme dat de Nederlandse politieke cultuur zo kenmerkte, waarvan Kok ongeveer de verpersoonlijking was, hier ineens tekort? Waarom kreeg iemand succes die juist niet op consensus uit was, behalve dan met Balkenende, met wie Fortuyn een niet-aanvalsverdrag had gesloten? Komt Wilders uit de lucht vallen? Kortom, het is een even verstandig als lezenswaardig boek, maar het spanlaken van de vreedzaamheid is wat al te strak aangetrokken.

Withuis, Jolande, **Weest manlijk, zijt sterk. Pim Boellaard (1903-2001). Het leven van een verzetsheld** (Amsterdam: De Bezige Bij, 2008, 382 blz., ISBN 978 90 234 2783 4).

Pim Boellaard (1903-2001) vond in de oorlogsjaren zijn glansrol. 'De veertig jaar daarvoor waren aanloop, de vijftig eropvolgend nasleep', zo eindigt Jolande Withuis haar biografie van de man die in velerlei opzichten als een held getypeerd kan worden.

Boellaard was enig kind in een patriciërsmilieu, opgeleid aan de Nederlandsche Handels-Hoogeschool te Rotterdam. Hij maakte carrière in het verzekeringswezen (in 1933 werd hij directeur van De Nederlanden van 1845) en toonde zich actief in het maatschappelijk leven. Zijn vader en zijn twee grootvaders waren hoge legerofficieren en Pim Boellaard werd in 1939 op zesentertigjarige leeftijd gemobiliseerd als reserve-kapitein bij het Tweede Regiment Veldartillerie. Tot dan toe was zijn militaire activiteit een vorm van sportbeoefening geweest. In mei 1940 werd het menens, toen hij betrokken raakte bij de beschieting van het vlakbij Den Haag gelegen vliegveld Ockenburg. Na de capitulatie hervatte Boellaard zijn werkzaamheden als verzekeringsman. Tenminste zo leek het. In werkelijkheid leidde hij een geheim leven als gewestelijk commandant van de Utrechtse afdeling van de Ordedienst (OD), een verzetsgroep die grotendeels bestond uit officieren die God, vaderland en Oranje hoog in het vaandel had staan. In september 1941 moest hij onderduiken. Het verzetswerk ging gewoon door, totdat hij in mei 1942 alsnog werd gearresteerd.

In zijn autobiografie *De angst voor lafheid. Dagboek over oorlog en verzet* (1997) vertelt Boellaard uitvoerig over zijn verblijf in de gevangenis van Scheveningen ('het Oranjehotel'). Boellaard draaide er niet omheen (in de gevangenis evenmin als in zijn autobiografie), hij was een man van eer die niet met zich liet sollen en zich dus ook niet als officier met handboeien om liet verhoren. Met name het stoere verslag over zijn ondervraging door de